

UDK 27-2-74-725
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 27. 9. 2010.
Prihvaćeno: 20. 1. 2011.

ISPOVIJEST VJERE (KAN. 833) – PРАВNA ЗАШТИТА ЦРКВЕНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Josip ŠALKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
josip.salkovic@gmail.com

Sažetak

Predmet rada je komentar kan. 833 *Zakonika kanonskoga prava* iz 1983. godine u kojem zakonodavac nameće obvezu polaganja Ispovijesti vjere svim onim vjernicima koji su pozvani na određene službe ili dostojanstva, prije preuzimanja službe ili prihvaćanja promaknuća. Ispovijest vjere nastaje njezinim izricanjem po obrasca koji je odobrila Sveta Stolica. Obrazac sadrži *Nicejsko-carigradski simbol* uz neke *dotatke* koji se odnose na odredbe sadržane u kann. 750 i 752. Ispovijest vjere izraz je duboke i javne obveze poslušnosti Kristu i obveze prijanjanja uz temeljne istine vjere koja se traži u nekim okolnostima života za određene kategorije vjernika. U kan. 833 zakonodavac određuje obvezu polaganja Ispovijesti vjere za sve one vjernike koji vrše važnu crkvenu službu u crkvenoj zajednici, tj. obvezu javnog ispovijedanja vjere Katoličke crkve. Ta obveza pravno obvezuje pojedinog vjernika te se stoga čin Ispovijesti vjere ne može izvršiti preko zastupnika. Osim ispovijesti vjere, neki vjernici kod preuzimanja pojedinih crkvenih službi imaju obvezu položiti i Prisegu o vjernom vršenju crkvene službe (usp. kan. 833, br. 5-8). Osim komentara kan. 833, autor u radu uspoređuje kan. 833 s drugim kanonima *Zakonika latinske Crkve* te promatra obvezu polaganja Ispovijesti vjere u *Zakoniku kanona istočnih Crkava*. Na kraju rada autor ukratko donosi, na temelju duge kanonske tradicije, niz drugih pravnih sredstava kojima zakonodavac štiti crkvenu zajednicu vjernika i jamči bilo cjelovito prenošenje istine vjere (*pologa vjere*) bilo slobodno prijanjanje uz istine vjere Katoličke crkve. To su: 1) *nihil obstat* (ništa ne priječi); 2) *mandatum* (nalog); 3) *missio canonica* (kanonsko poslanje); 4) crkvena cenzura: *licentia* (dopuštenje), *approbatio* (odobrenje); 5) postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina.

Ključne riječi: *Zakonik kanonskoga prava* iz 1983., naučiteljska služba Crkve, Ispovijest vjere, Prisega vjernosti, pravna sredstva zaštite cjelovitosti vjere.

Uvod

Naučiteljskoj službi Crkve primjereno je da je već od prvih stoljeća naučavala istine o vjeri u Krista i otajstvo njegova otkupljenja, istine koje su »kasnije skupljene u Simbolima vjere«¹ (*Vjerovanjima*). S druge strane vjernik kao temeljni zahtjev svoje vjere osjeća potrebu izražavanja, pa makar i na izvanjski način, vjere koju nosi u srcu i za koju kaže da je ispovijeda. Otuda potječe i praksa ispovijedanja *Simbola vjere* u svečanim liturgijskim slavljinama.² Čin Ispovijesti vjere imao je povijesno i primarno *liturgijski* naglasak, a prema prijašnjim odredbama (usp. ZKP-1917., kan. 1406) i važećim odredbama (usp. ZKP-1983., kan 833) kanonskog prava ispovijest vjere ima i *pravno* značenje. U Simbolima vjere su »sakupljene temeljne istine koje je svaki vjernik dužan poznavati i ispovijedati«³.

Obvezu ispovijedanja vjere kao božansko pozitivno pravo nalazimo u Svetome pismu Novog zavjeta: »Tko god mene prizna pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem nebeskim« (Mt 10, 32); »Tko se postidi mene i mojih riječi, toga će se Sin Čovječji postidjeti kad dođe u slavi svojoj i u slavi Očevoj i svetih anđela« (Lk 9, 26). Još od najstarijih vremena Crkva je tražila bilo od katekumena i od krivovjeraca koji se vraćaju u Crkvu bilo od klerika kad preuzimaju crkvene službe da polože Ispovijest vjere (*professio fidei*). Od prvih dana Crkve bio je običaj da se traži ispovijest vjere prije primanja biskupskog, prezbiteriskog ili đakonskog reda. Isto su činili i *sinodalni oci* prigodom otvaranja nekog koncila ili sinode.⁴ Kroz stoljeća se praksa polaganja ispovijesti vjere raširila i postala obvezom u sve većem broju slučajeva. Tridentiski sabor je obvezu ispovijesti vjere podrobnije odredio posebnim zakonom, a

¹ IVAN PAVAO II., *Motu proprio Ad tuendam fidem* (18. V. 1998.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 90 (1998.) 7, 457-461 (dalje: AAS). Usp. Angelo Giuseppe URRU, *La funzione di insegnare della Chiesa nella legislazione attuale*, Roma, 2001., 191.

² Usp. Angelo Giuseppe URRU, *La funzione di insegnare della Chiesa nella legislazione attuale*, 191. Nedjeljom i svetkovinama, na euharistijskim slavljinama nakon propovijedi, vjernici ispovijedaju svoju vjeru izgovarajući obrazac Apostolskog ili Nicejsko-carigradskog vjerovanja. Apostolsko vjerovanje sadrži bitne članke svete kršćanske vjere koju smo primili od apostola. Nicejsko-carigradsko vjerovanje oblikovali su crkveni oci na slavnim koncilima u prvim stoljećima Crkve: u Niceji godine 325., odnosno u Carigradu godine 381. Na taj način okupljena zajednica izriče svoju vjeru i pristanak uz Božju poruku proglašenu u biblijskim čitanjima i u propovijedi. Ispovijest vjere izgovara se na najsvetčaniji liturgijski način, stojeći. O Simbolima vjere više vidi u: Heinrich DENZINGER – Adolf SCHÖNMETZER, *Enchiridion Symbolorum*, Barcinonae, 1975.

³ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Professio fidei et iusiurandum fidelitatis*, in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa, 2, u: AAS, 90 (1998.) 7, 544.

⁴ Usp. Angelo Giuseppe URRU, *La funzione di insegnare della Chiesa nella legislazione attuale*, 191; George NEDUNGATT, *A Guide to the Eastern Code*, Rome, 2002., 462-463.

obrazac Ispovijesti vjere donio je 13. studenoga 1564. godine rimski prvosvećenik Pio IV.⁵ Kasniji su rimski prvosvećenici propisivali nove naredbe koje su uključivale sve veći broj vjernika koji su imali obvezu položiti Ispovijest vjere prije preuzimanja crkvenih službi.⁶ Kanonist A. Crnica drži da je svrha tih kanonskih propisa bila ne samo da se u Crkvu i u crkvene službe ne uvuku krivovjerci, nego da i njezini članovi i sami službenici ispovijedaju pravu vjeru i o njoj poučavaju druge članove crkvene zajednice.⁷ Rimski prvosvećenik Pio IX., 20. siječnja 1877. godine, umetnuo je u obrazac Ispovijesti vjere dogmu o nezabludivosti vrhovnog prvosvećenika,⁸ a Pio X. naredio je, 1. rujna 1910. godine, da se obrascu dodaju odluke Prvog vatikanskog sabora i Antimodernistička prisega.⁹ Obveza pridodavanja Antimodernističke prisega ispovijesti vjere ostala je na snazi i promulgacijom *Zakonika kanonskog prava* iz 1917.,¹⁰ iako to izričito nije bilo spomenuto od zakonodavaca u kan. 1406.¹¹ U kan. 1406 pri-

⁵ Usp. *Garcias* 1. c. P. III. c. 3. n. 1.-4.; *Trid. ss. XXV. c. 2. de ref.*

⁶ Npr. rimski prvosvećenik Pio V. je za vrijeme svoga pontifikata (1566. – 1572.) naložio da kandidati za akademski naslov doktora i profesora (bogoslovlja) imaju obvezu položiti Ispovijest vjere pod prijetnjom izopćenja *latae sententiae*. Rimski prvosvećenik Lav XII. 1824. godine proširio je obvezu polaganja Ispovijesti vjere na kandidate za akademski naslov licencijata i bakalaura, a 1866. godine i na župnike. Usp. George NEDUNGATT, *A Guide to the Eastern Code*, 464. Valja primijetiti da su »od 1648. godine pa do sredine XX. stoljeća, u Zagrebačkoj nadbiskupiji uredno vođene knjige u koje su župnici i drugi svećenici upisivali svoje vjeroispovijedi i prisega prigodom preuzimanja koje službe. Vjeroispovijedi i prisega zapisivane su i dalje, sve do 1997. godine, ali to nije bilo više redovito i nije se više radilo toliko o župničkim prisegama, koliko o vjeroispovijedima prigodom preuzimanja neke od službi u središnjim nadbiskupijskim ustanovama.« Stjepan RAZUM, *Vjeroispovijedi i župničke prisega Zagrebačke nadbiskupije. Professiones fidei et iuramenta parochorum ecclesiae Zagrebiensis 1648. – 1997.*, Zagreb, 2010., 7. U Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu čuva se pet svezaka vjeroispovijesti i prisega župnika te četiri priložena spisa uz svezak 10b. Usp. Stjepan RAZUM, *Vjeroispovijedi i župničke prisega Zagrebačke nadbiskupije. Professiones fidei et iuramenta parochorum ecclesiae Zagrebiensis 1648. – 1997.*, 11.

⁷ Usp. Ante CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke Crkve*, Zagreb, 1945., 268.

⁸ Usp. SACRA CONGREGATIO CONCILII, *Archiv*, 37 (20. I. 1877.), 466 i sl.

⁹ Usp. PIO X., *Constitutio apostolica Pascendi Dominici gregis* (8. IX. 1907.), u: ASS, 40 (1907.) 10, 593; PIO X., *Motu proprio Sacrorum Antistitum* (1. IX. 1910.), u: AAS, 2 (1910.) 17, 655.

¹⁰ Usp. *Codex Iuris Canonici*, PII X P. M. iussu digestus, Benedicti XV. auctoritate promulgatus, u: AAS, 9 (1917.), pars II.; hrvatski prijevod: *Kodeks kanonskoga prava s izvorima 1917.*, Zagreb, 2007. (dalje: ZKP-1917.).

¹¹ Usp. ZKP-1917. kan. 1406. Budući da su odredbe protiv modernizma imale privremeno i prolazno značenje, one nisu unesene u Zakonik iz 1917. Ali, kako pogibao modernizma još nije prestala, izjavio je *Zbor svete službe* 22. ožujka 1918., da se, dok traju iste prilike, uz ispovijest vjere Tridentskog koncila, mora polagati i zakletva protiv modernizma, dok Sveta Stolica drukčije ne odredi. Naime, jedno tumačenje Svetog oficija, dano neposredno nakon donošenja Zakonika iz 1917., potvrdilo je kako obveza polaganja (davanja) prisega ostaje sve dok Sveta Stolica izričito ne odredi drukčije. Usp. SACRA CONGREGATIO S. OFFICII, *Decretum circa consilia a vigilantia et iuramentum antimodernisticum*, u: AAS, 10 (1918.) 4, 136. Indirektno je ta obveza dokinuta tek kad je Kongregacija za

jašnjeg Zakonika zakonodavac je ponajprije odredio subjekte koji su bili dužni položiti ispovijest vjere prema obrascu odobrenom od Svete Stolice.¹² Oni koji bi napustili jednu službu, *nadarje* ili dostojanstvo i primili drugo, iako iste vrste, bili su dužni prema prijašnjem Zakoniku ponovno položiti ispovijest vjere (usp. kan. 1406, § 2). Ispovijest vjere je za sobom povlačila *osobnu obvezu* kojoj se nije moglo udovoljiti »ako je tko položi preko zastupnika ili pred laikom« (usp. kan. 1407). Zakonikom iz 1917. bio je osuđen običaj koji bi se bilo kako protivio propisima o polaganju ispovijesti vjere (usp. kan. 1408).¹³ Nakon Drugog vatikanskog koncila Kongregacija za nauk vjere proglasila je novi obrazac Ispovijesti vjere, mnogo kraći, ukinuvši Antimodernističku prisegu.¹⁴

Važeća normativa o ispovijesti vjere nalazi se u III. knjizi Zakonika iz 1983. (*Naučiteljska služba Crkve*, kann. 747-833), koja završava Naslovom V. »Ispovijest vjere« (*De fidei professio*), kan. 833.¹⁵

nauk vjere u prosincu 1967. propisala novi obrazac Ispovijesti vjere, koji se ima koristiti umjesto Tridentinske formule i Antimodernističke prisege. Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, Formula deinceps adhibenda in casibus in quibus iure praescribitur *Professio Fidei*, loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici, u: AAS, 59 (1967.) 16, 1058.

¹² ZKP-1917. kan. 1406: »1.° Pred predsjednikom ili njegovim punomoćnikom oni, koji prisustvuju Općem ili krajevnom Šaboru odnosno biskupijskoj Sinodi s pravom odlučnoga ili savjetodavnoga glasa; a predsjednik pred istim Šaborom odnosno Sinodom; 2.° Pred Dekanom Svetoga Zbora, prvim Stožernicima reda svećeničkog i đakonskog i S. R. C. Kormornikom oni, koji su promaknuti na stožerničko dostojanstvo; 3.° Pred punomoćnikom Apostolske Stolice promaknuti na biskupsku stolicu, pa i nesjedišnu ili na upravu samosvojne Opatije odnosno Prelature, Apostolskog Namjesništva, Apostolskog Predsjedništva; 4.° Pred stolnim Kaptolom Kaptolski Namjesnik; 5.° Pred mjesnim Ordinarijem ili njegovim punomoćnikom oni, koji su promaknuti za dostojnika ili kanonika; 6.° Pred mjesnim Ordinarijem ili njegovim punomoćnikom i pred drugim savjetnicima oni, koji su uzeti u službu i pred drugim savjetnicima oni, koji su uzeti u službu biskupijskih savjetnika; 7.° Pred mjesnim Ordinarijem ili njegovim punomoćnikom, Glavni Namjesnik, župnici, te oni kojima je podijeljena bilo kakova nadarbina, pa i ručna, s kojom je skopčano dušobrižništvo; ravnatelj, profesori svetog bogoslovlja, kanonskog prava i filozofije u Sjemeništima početkom svake školske godine ili barem pri početku službovanja; svi oni koji imaju biti zaređeni za pođakone; ocjenjivači knjiga, spomenuti u kan. 1393; svećenici određeni za ispovijedanje i crkveni propovjednici, prije nego li im se dade ovlaštenje izvršavati ove službe; 8.° Pred Ordinarijem ili njegovim punomoćnikom Rektor Sveučilišta ili Fakulteta; a pred Rektorom Sveučilišta ili Fakulteta ili njegovim punomoćnikom svi profesori na Sveučilištu ili Fakultetu kanonski osnovanom, i to početkom svake školske godine ili barem pri početku preuzete službe; isto tako oni, kojima se, po položenom ispitu, podjeljuju akademski stupnjevi; 9.° Pred Skupštinom ili pred Poglavarom, koji ih je imenovao ili njihovim punomoćnikom Poglavari u duhovničkim družbama.«

¹³ Usp. Ante CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke Crkve*, 268-269.

¹⁴ Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, Formula deinceps adhibenda in casibus in quibus iure praescribitur *Professio Fidei*, loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici, u: AAS, 59 (1967.) 16, 1058.

¹⁵ U znanosti kanonskog prava nalazimo pozitivne i kritičke znanstvene radove o pravnom institutu ispovijesti vjere. Usp. neke pozitivne pristupe: Umberto BETTI, *Professione*

Izvorni tekst:

Can. 833 – *Obligatione emittendi personaliter professionem fidei, secundum formulam a Sede Apostolica probatam, tenentur:*

1° *coram praeside eiusve delegato, omnes qui Concilio Oecumenico vel particulari, synodo Episcoporum atque synodo dioecesana intersunt cum voto sive deliberativo sive consultivo; praeses autem coram Concilio aut synodo;*

2° *promoti ad cardinalitiam dignitatem iuxta sacri Collegii statuta;*

3° *coram delegato ab Apostolica Sede, omnes promoti ad episcopatum, itemque qui Episcopo dioecesano aequiparantur;*

4° *coram collegio consultorum, Administrator dioecesanus;*

5° *coram Episcopo dioecesano eiusve delegato, Vicarii generales et Vicarii episcopales necnon Vicarii iudiciales;*

6° *coram loci Ordinario eiusve delegato, parochi, rector, magistri theologiae et philosophiae in seminariis, initio suscepti muneris; promovendi ad ordinem diaconatus;*

7° *coram Magno Cancellario eoque deficiente coram Ordinario loci eorumve delegatis, rector universitatis ecclesiasticae vel catholicae, initio suscepti muneris; coram rectore, si sit sacerdos, vel coram loci Ordinario eorumve delegatis, docentes qui disciplinas ad fidem vel mores pertinentes in quibusvis universitatibus tradunt, initio suscepti muneris;*

8° *Superiores in institutis religiosis et societatibus vitae apostolicae clericalibus, ad normam constitutionum.*

di fede e giuramento di fedeltà: considerazioni dottrinali, u: *Notitiae*, 25 (1989.), 321-325; Luc DE FLEURQUIN, The Profession of Faith and Oath of Fidelity: A Manifestation of Seriousness and Loyalty in the Life of the Church (can. 833), u: *Studia Canonica*, 23 (1989.), 485-499. Usp. neke kritičke pristupe: Ladislav ÖRSY, *The Profession of Faith and the Oath of Fidelity: A Theological and Canonical Analysis*, Wilmington, Glazier, 1990.; James KEENAN, Compelling Assent: Magisterium, Conscience and Oaths, u: *Irish Theological Quarterly*, 57 (1991.) 3, 209-227; Francisco Javier URRUTIA, Iusiurandum fidelitatis, u: *Periodica*, 80 (1991.), 559-578. Pored navedene literature vidi: DAMASKINOS, Le Confessioni della fede nella Chiesa antica: origine, funzione, ricezione: u: *Studi ecumenici*, 4 (1986.) 2, 131-148; Joachim GUHRT, Professione di fede e Confessione di fede oggi, u: *Studi ecumenici*, 4 (1986.) 2, 203-224; Anton HOUTEPEN, Confessioni delle Chiese. Confessione della »oikumene«, u: *Studi ecumenici*, 4 (1986.) 2, 225-259; Biagio RUSSO, Ecumenismo e precanoni del Codice letti con Paolo VI, u: *Palestra del Clero*, 70 (1991.) 8-9, 565-592; José FUENTES, Suición del fiel en las nuevas fórmulas de la profesión de fe y del iuramento de fidelidad, u: *Ius Canonicum*, 30 (1990.) 60, 517-545; Tarcisio BERTONE, Giuramento di fedeltà: considerazioni canonistiche, u: *L'Osservatore Romano*, 19. IV. 1989., 7; Davide CITO, Professione di fede e giuramento di fedeltà, u: RAZNI AUTORI, *La funzione di insegnare della Chiesa*, Il Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico (ur.), Milano, 1994., 119-132.

Hrvatski prijevod:

Kan. 833 – Obvezni su osobno položiti ispovijest vjere, po obrascu koji je odobrila Apostolska Stolica:

1° pred predsjednikom ili njegovim ovlaštenikom svi koji s odlučujućim ili savjetodavnim glasom sudjeluju na općem ili krajevnom saboru, biskupskoj sinodi i biskupijskoj sinodi; predsjednik pak pred saborom ili sinodom;

2° promaknuti u kardinalsko dostojanstvo prema statutu Svetog zbora;

3° pred ovlaštenikom Apostolske Stolice svi promaknuti u biskupstvo, isto tako i oni koji se izjednačuju s dijecezanskim biskupom;

4° pred zborom savjetnika dijecezanski upravitelj;

5° pred dijecezanskim biskupom ili njegovim ovlaštenikom generalni vikari i biskupski vikari, kao i sudski vikari;

6° pred mjesnim ordinarijem ili njegovim ovlaštenikom župnici, rektor, nastavnici bogoslovlja i filozofije u sjemeništima kad preuzimaju službu; oni koji trebaju biti promaknuti u red đakonata;

7° pred velikim kancelarom ili, ako njega nema, pred mjesnim ordinarijem ili njihovim ovlaštenicima rektor katoličkog ili crkvenog sveučilišta kad preuzima službu; pred rektorom, ako je svećenik, ili pred mjesnim ordinarijem ili njihovim ovlaštenicima nastavnici koji na bilo kojem sveučilištu predaju predmete koji se odnose na vjeru ili ćudoređe, kad preuzimaju službu;

8° poglavari u redovničkim ustanovama i kleričkim družbama apostolskoga života prema odredbi konstitucija.

Pravni izvori kan. 833: ZKP-1917., kan. 1406; CI Resp., 25. VI. 1926., III (AAS, 18 (1926.) 10, 393); SCPF Rescr., 12. XI. 1966.; SCDF *Formula professionis fidei* (AAS, 59 (1967.) 16, 1058); *Sec Regolamento generale della Curia Romana*, 22. II. 1968., 12 (AAS, 60 (1968.) 3, 135); SCh, 27, § 1; SCIC *Ordinationes*, 29. IV. 1979., 8, 4° (AAS, 71 (1979.) 7, 500-521).¹⁶

Usporedna veza za kan. 833: ZKP-1983., kann. 380, 750-752, 1368, 1371, 2°.¹⁷ Kan. 833 nema direktnu usporednu vezu u *Zakoniku kanona istočnih Crkava*.¹⁸

Služeći se analitičko-interpretativnom metodom, pravnim izvorima i literaturom, autor u radu donosi: 1) komentar kan. 833; 2) usporedne veze kan. 833 s drugim kanonima ZKP-1983.; 3) Ispovijest vjere u ZKIC-1990.; 4) neka druga pravna sredstva za obranu cjelovitosti vjere, kao što su: *nihil obstat* (ništa ne priječi); *mandatum* (nalog); *missio canonica* (kanonsko poslanje); crkvena

¹⁶ Usp. José A. FUENTES, La profesión de fe, u: INSTITUTO MARTIN DE AZPILCUETA – FACULTAD DE DERECHO CANONICO UNIVERSIDAD DE NAVARRA, *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, III/1, Baranain (Navarra), 1996., 356.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Usp. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II. promulgatus, u: AAS, 11 (1990.) 11, 1033-1364; Hrvatski prijevod: *Zakonik kanona istočnih Crkava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKIC-1990.).

cenzura: *licentia* (dopuštenje), *approbatio* (odobrenje); postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina.

1. Komentar kan. 833

Važeći Zakonik u kan. 833 donio je u odnosu na kan. 1406 prijašnjeg Zakonika određene promjene među kojima se na prvi pogled ističe smanjenje broja slučajeva u kojima je obvezatno *osobno* položiti ispovijest vjere. U važećem je Zakoniku npr. ukinuta svaka kazna za one koji zanemare ispovjediti vjeru na propisan način.¹⁹ Obveza polaganja ispovijesti vjere uvijek je *osobna*, pa se vjera ne može ispovjediti preko opunomoćenika ili po delegaciji (po ovlasti). Kod polaganja ispovijesti vjere ne radi se o dužnosti kojom su vezani svi kršćani »da otvoreno ispovijedaju svoju vjeru, kadgod bi njihova šutnja, izbjegavanje ili ponašanje uključivalo prešutno odricanje vjere, prezir vjere, uvredu Bogu ili sablazan bližnjemu«, kako je npr. iznosio zakonodavac u kan. 1325, § 1 prijašnjeg Zakonika. Naprotiv, riječ je o činu Ispovijesti vjere što ga pravo Crkve nameće onima koji su pozvani na određene službe ili dostojanstva prije preuzimanja službe ili prihvaćanja promaknuća. Čin Ispovijesti vjere nije neka formalnost potrebna zbog obvezivanja onoga tko ju izriče na vjerno vršenje svoje službe. Naprotiv, ona sačinjava duboku i javnu obvezu poslušnosti Kristu i obvezu prijanjanja uz temeljne istine vjere koja se traži u nekim okolnostima života za određene kategorije osoba kako to određuje zakonodavac u kan. 833.

1.1. Osobe obvezne položiti Ispovijest vjere

Da bi postigli neko dostojanstvo, službu ili dužnost u Crkvi, prema odredbi kan. 833 obvezni su osobno položiti ispovijest vjere, što ipak ne sačinjava »uvjet za valjanost«, sljedeće osobe:

1. svi koji s odlučujućim ili savjetodavnim glasom sudjeluju na općem ili krajevnom saboru, biskupskoj sinodi i biskupijskoj sinodi pred predsjednikom ili njegovim ovlaštenikom; predsjednik pak pred saborom ili sinodom;
2. promaknuti u kardinalsko dostojanstvo prema statutu Svetog zbora;
3. svi promaknuti u biskupstvo, a jednako tako i oni koji se izjednačuju s dijecezanskim biskupom, a to su prema kann. 368 i 381, § 2: područni prelat

¹⁹ Usp. ZKP-1917., kan. 2403: »Tko bi protivno propisu kan. 1406 propustio bez opravdane zapreke položiti ispovijed vjere, ima se opomenuti i odrediti mu se za to primjereni rok; kada ovaj prođe, ima se, ako je uporan, kazniti pa i oduzećem službe, nadarbine, dostojnosti; a međutim ne stiče ni prihode od nadarbine, službe, dostojnosti, zvanja.«

i opat, apostolski vikar i prefekt, apostolski administrator za stalno osnovane apostolske administrature, pred ovlaštenikom Apostolske Stolice;

4. dijecezanski upravitelj pred zborom savjetnika (usp. 421);

5. generalni vikari i biskupski vikari, kao i sudski vikari pred dijecezanskim biskupom ili njegovim ovlaštenikom;

6. župnici, rektor, nastavnici bogoslovlja i filozofije u sjemeništima kad preuzimaju službu; oni koji treba da budu promaknuti u red đakonata pred mjesnim ordinarijem ili njegovim ovlaštenikom;

7. rektor katoličkog ili crkvenog sveučilišta kad preuzima službu pred velikim kancelarom ili, ako njega nema, pred mjesnim ordinarijem ili njihovim ovlaštenicima; nastavnici koji na bilo kojem sveučilištu predaju predmete koji se odnose na vjeru ili ćudoređe, kad preuzimaju službu, pred rektorom, ako je svećenik, ili pred mjesnim ordinarijem ili njihovim ovlaštenicima;²⁰

8. poglavari u redovničkim ustanovama i kleričkim družbama apostolskoga života prema odredbi konstitucija.

Vjernici koji su pozvani vršiti službu u ime Crkve dužni su položiti ispovijest vjere prema obrascu koji je odobrila Apostolska Stolica. Ispovijest vjere nastaje njezinim izricanjem po obrasca koji je odobrila Sveta Stolica.

1.2. *Obrazac Ispovijesti vjere*

Obrazac Ispovijesti vjere koji je danas u uporabi je iz 1989. godine i izriče se u jednostavnom obliku ispovijesti vjere, dakle, bez ikakvih obilježja prisege koje je ona kroz stoljeća postupno poprimala. Obrazac Ispovijesti vjere, kao i obrazac Prisege vjernosti postali su pravno valjani nakon objavljivanja u službenom glasilu Svete Stolice *Acta Apostolicae Sedis*, putem *Rescriptum ex audientia*²¹ *Quod attinet*, od 19. rujna 1989. godine, koji je objavila Kongregacija za nauk vjere.²² Tim pravnim instrumentom, »naglas izgovorenim« dao se potpuni pravni oblik kako predgovoru tako i ranije, 1. lipnja 1988., objavljenim pravnim formulama *Ispovijesti vjere* i *Prisege vjernosti*.²³ Naime obrascima objavljenim 1. lipnja 1988. nedostajali su podatci o autoru (Sveti Otac) i datumu objav-

²⁰ Nastavnici su dužni položiti ispovijest vjere samo kod preuzimanja služba, a ne na početku svake školske godine, kako je određivao ZKP-1917. (usp. kan. 1406, § 1, 8°).

²¹ Odgovor rimskog prvosvećenika na jednoj audijenciji poprimio je snagu *otpisa* u smislu kan. 59, § 2. Više o pojedinačnom upravnom aktu *otpisa* vidi u: ZKP-1983., kann. 59-73.

²² Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia ss.mi formulas Professionis fidei et Iuris iurandi fidelitatis contingens foras datur*, u: AAS, 81 (1989.) 10, 1169.

²³ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo* (25. XI. 1989.), u: AAS, 81 (1989.) 1, 104-106.

ljivanja kao i naznaka zakonodavne vlasti s obzirom da su odredbe donosile neke inovacije i nove obveze u odnosu na kan. 833.²⁴

Obrazac Ispovijesti vjere iz 1989. godine u cijelosti preuzima prvi dio prijašnjeg teksta koji je bio u uporabi od 1967. godine, a sadrži *Nicejsko-carigradski simbol* (Vjerovanje). Drugi dio je izmijenjen i sadrži tri stavka, od kojih svaki donosi posebnu kategoriju istine s odgovarajućim pristankom koji one zahtijevaju: 1) istine božanske vjere zahtijevaju *pristanak vjere*; 2) istine nauka o vjeri i čudoređu koje Crkva neopozivo predlaže zahtijevaju *čvrsto prihvaćanje*; 3) autentična, ali ne i neopoziva učenja rimskog prvosvećenika i biskupskoga zbora zahtijevaju *vjernički posluš uma i volje*.²⁵ Budući da su obrasci bili odobreni od rimskog prvosvećenika 19. rujna 1989. godine i kako je jedan od triju stavaka sadržavao *kategorije istina* koje nisu bile sadržane u važećem Zakoniku, bilo je potrebno pristupiti reviziji kan. 750 i kan. 1371, 1°, u smislu izmjena i dopuna. Rimski prvosvećenik Ivan Pavao II. u *motu proprio Ad tuendam fidem*, od 18. svibnja 1998. godine, dopunio je kan. 750 nadodavši mu § 2 koji odsad glasi: »Trebalo da se i čvrsto prigrlji i drži sve i pojedinačno što konačno izlaže učiteljstvo Crkve s obzirom na nauku i čudoređe, to jest što se traži da se isti poklad vjere sveto čuva i vjerno tumači; stoga se protivi nauku Katoličke crkve tko ta izlaganja, koja su konačno obvezatna, odbije«. Isto tako u određivanju kaznenih mjera u kan. 1371, 1° nadodan je kan. 750, § 2.²⁶ Kongregacija za nauku vjere prigodom promulgacije *motu proprio Ad tuendam fidem*, objavila je 29. lipnja 1998. godine, *Razjašnjavajuću doktrinarnu notu zaključka obrasca Ispovijesti vjere*²⁷ te je nanovo objavila obrasce Ispovijesti vjere i Prisege vjernosti s doktrinarnim utemeljenjem sadržaja ispovijesti vjere.²⁸ Nanovo objavljeni obrasci stupili su na snagu 1. ožujka 1999. godine. Kongregacija za nauku vjere tom je prigodom pojasnila tri stavka, koja su već 1989. godine pridodana Ispovijesti vjere.

1. Formulom I. stavka, »*čvrsto vjerujem sve sadržano u riječi Božjoj pisanoj ili predanoj i što Crkva ili svećanim sudom ili redovitim i općim naučavanjem predlaže*

²⁴ Npr. u kan. 833 nije se spominjala prisega vjernosti.

²⁵ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo* (25. XI. 1989.), u: AAS, 81 (1989.) 1, 104-106.

²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Motu proprio Ad tuendam fidem* (18. V. 1998.), u: AAS, 90 (1998.) 7, 457-461. S obzirom na *Zakonik kanona istočnih Crkava* došlo je do nadopune u kan. 598 i kan. 1436.

²⁷ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa*, u: AAS, 90 (1998.) 7, 544-551.

²⁸ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa*, u: AAS, 90 (1998.) 7, 542-551.

vjerovati kao božanski objavljeno«, želi se reći kako je predmet koji se naučava sazdan od svih onih doktrina božanske i katoličke vjere koje Crkva predlaže kao božanski i službeno objavljene i koje su kao takve čvrste i ne mogu se reformirati.²⁹ Te doktrine podrazumijevaju da vjernici prihvaćaju teološku vjeru, a onaj tko se usuđuje osporavati ih upada u kažnjivo djelo krivovjerja (usp. kann. 750, 751, 1364, § 1).

2. Formulom II. stavka, »*čvrsto prihvaćam i držim sve i pojedinačne istine koje Crkva neopozivo predlaže kao nauk o vjeri i ćudoređju*«, predmet koji se naučava obuhvaća »sve one doktrine koje zadiru u područje dogme i morala a potrebne su da bi se sačuvao polog vjere, iako ih učiteljstvo Crkve nije predložilo kao formalno objavljene. Takve doktrine može definirati u svečanom obliku rimski prvosvećenik kad govori *ex cathedra* ili ih može utvrditi Biskupski zbor okupljen na saboru, ili ih može nepogrešivo naučavati redovito učiteljstvo i opće učiteljstvo kao *sententia definitive tenenda*«. ³⁰ Vjernik je dužan takvim istinama dati svoj čvrst i konačni pristanak, inače prestaje biti u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom.

3. U stavak III. formule »... *vjerničkim posluhom volje i uma prianjam uz nauk što ga, kad vjerodostojno naučavaju, izlažu ili rimski prvosvećenik ili biskupski zbor, iako ga ne kane neopozivo proglasiti*« spadaju sva ona učenja, s područja vjere i morala, koja su prezentirana kao istinita ili u najmanju ruku sigurna iako ih na svečan način redovito i opće učiteljstvo nije postavilo kao neopoziva (konačna).³¹ Njima vjernik mora odati *vjernički posluh volje i uma*, jer su ona autentičan izraz redovita i opća učiteljstva rimskog prvosvećenika i biskupskog zbora.

Hrvatska biskupska konferencija nije objavila u svojem službenom glasilu prijevod objavljena obrasca Ispovijesti vjere iz 1998. godine s latinskog jezika na hrvatski jezik. Neobjavlivanje službenog teksta ostavlja prostor slobodnim i manje točnijim prijevodima jednog sadržaja koji je ipak iznimno važan za život crkvene zajednice.³² Na hrvatskom jeziku slijedi neslužbeni prijevod

²⁹ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa*, 5, u: AAS, 90 (1998.) 7, 546.

³⁰ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa*, 6, u: AAS, 90 (1998.) 7, 546-547.

³¹ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa*, 10, u: AAS, 90 (1998.) 7, 548-549.

³² Treba napomenuti da postoje službeno objavljen prijevod obrasca ispovijesti vjere iz 1989. koji danas zahtijeva jezično uređivanje. Usp. *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 76 (1989.) 3, 69-70.

Obrasca koji se treba upotrijebiti u slučajevima u kojima se pravom propisuje ispovijest vjere (kan. 833):

»Ja N. čvrsto vjerujem i ispovijedam sve i pojedinačne istine sadržane u Simbolu vjere, to jest:

Vjerujem u jednoga Boga. Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga. I u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega. Rođenog od Oca prije svih vjekova. Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga. Rođena, ne stvorena, istobitna s Ocem, po kome je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice: i postao čovjekom. Raspet također za nas pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan. I uskrsnuo treći dan, po Svetom pismu. I uzašao na nebo: sjedi s desne Ocu. I opet će doći, u slavi, suditi žive i mrtve, i njegovu kraljevstvu neće biti kraja. I u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca; koji izlazi od Oca i Sina. Koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi; koji je govorio po prorocima. I u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu. Ispovijedam jedno krštenje za oprostjenje grijeha. I iščekujem uskrsnuće mrtvih i život budućega vijeka. Amen.

Čvrstom vjerom također vjerujem sve sadržano u riječi Božjoj pisanoj ili predanoj i što Crkva ili svećanim sudom ili redovitim i općim učiteljstvom predlaže vjerovati kao božanski objavljeno.

Čvrsto također prihvaćam i držim sve i pojedinačne istine koje Crkva neopozivo predlaže kao nauk o vjeri i ćudoređu.

Osim toga, vjerničkim poslušom volje i uma prijanjam uz nauk što ga, kad vjerodostojno naučavaju, izlažu ili rimski prvosvećenik ili biskupski zbor, iako ga ne kane neopozivo proglasiti.«³³

Godine 1998. zajedno s novim obrascem Ispovijesti vjere objavljen je i obrazac Prisege vjernosti, tj. vjernog vršenja crkvene službe. Obrazac Prisege vjernosti treba držati kao dopunu Ispovijesti vjere i određen je samo za osobe, tj. vjernike navedene u kan. 833, br. 5-8.³⁴

1.3. Obveza Prisege vjernosti kao dopuna Ispovijesti vjere

Obveza prisege vjernosti kao odredba ne nalazi se u važećem Zakoniku, nego je postavljena od Kongregacije za nauk vjere 25. veljače 1989. godine na teme-

³³ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo* (25. XI. 1989.), u: AAS, 81 (1989.) 1, 105.

³⁴ Usp. Francisco Javier URRUTIA, *Iusiurandum fidelitatis*, 559-578.

lju posebne ovlasti podijeljene od rimskog prvosvećenika.³⁵ Kongregacija za nauk vjere objavila je 29. lipnja 1998. novo obrazac Prisege vjernosti,³⁶ koji je stupio na snagu 1. ožujka 1999. Obrazac Prisege vjernosti treba držati kao dopunu za Ispovijest vjere i određen je samo za vjernike navedene u kan. 833, br. 5-8.³⁷ U obrascu su predviđene neke varijante u 4. i 5. stavku zbog njihove upotrebe od strane viših poglavara ustanova posvećenog života i družba apostolskoga života (kan. 833, 8°). Obveza posebne Prisege vjernosti koja se tiče posebnih dužnosti nerazdvojivih od službe koju treba preuzeti, prethodno propisana samo za biskupe, protegnuta je sada i na osobe imenovane u kan. 833, br. 5-8. Prisega vjernosti obvezatna je prema kan. 833, br. 5-8 za generalne, biskupske i sudske vikare; župnike, rektore i nastavnike u sjemeništima; rektore i docente na katoličkim i crkvenim sveučilištima; poglavare kleričkih redovničkih ustanova i kleričkih družba apostolskoga života; za promaknute u red đakonata.³⁸ Bez obzira na nekoherentnost kojom se obvezuju, bez razlike, također i vjernici koji ne vrše neku crkvenu službu u ime Crkve,³⁹ ipak treba opaziti kako to obećanje, po naravi prisege,⁴⁰ jednostavno osnažuje ono što je za vjernika već obveza uključena u preuzimanje te određene crkvene službe. S druge strane, za crkvenu zajednicu ono može dalje jamčiti znanje da se nositelj te crkvene službe zauzeo obećanjem vjernosti koje, iako nije istinski i pravi čin slavljenja Boga, ipak poprima uzvišenost štovanja Boga i Crkve.⁴¹

Kongregacija za nauk vjere smatrala je, 29. lipnja 1998. godine, da je prijeko potrebno pobrinuti se da se unaprijed pripreme prikladni tekstovi s ciljem da ih se osuvremeni stilom i sadržajem primjerenijim nauku Drugog vaticanskog koncila i kasnijim dokumentima. Hrvatska biskupska konferencija nije objavila u svojem službenom glasilu prijevod objavljena obrasca Prisege vjer-

³⁵ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Rescriptum ex audientia ss.mi formulas Professionis fidei et Iuris iurandi fidelitatis contingens foras datur, u: AAS, 81 (1989.) 10, 1169.

³⁶ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo una cum nota doctrinali adnexa, u: AAS, 90 (1998.) 7, 542-551.

³⁷ Usp. Francisco Javier URRUTIA, Iusiurandum fidelitatis, 559-578.

³⁸ Na temelju kan. 471 valja primijetiti da svi koji preuzmu službu u biskupijskoj kuriji moraju obećati da će vjerno obavljati službu i da će čuvati tajnu, no njih zakonodavac ne obvezuje prisegom (*iusiurandum*), nego obećanjem (*promissio*).

³⁹ Usp. Francisco Javier URRUTIA, Giuramento di fedeltà, u: Carlos CORRAL SALVADOR – Velasio DE PAOLIS – Gianfranco GHIRLANDA (ur.), *Nuovo Dizionario di diritto canonico*, Cinisello Balsamo (MI), 1993., 546. (dalje: NDDC).

⁴⁰ O obvezama uzrokovanim prisegom, usp. kann. 1199-1204 a posebno kann. 1200-1202.

⁴¹ Usp. Libero GEROSA, *Crkveno pravo*, Zagreb, 2007., 99.

nosti iz 1998. godine s latinskog jezika na hrvatski jezik.⁴² Na hrvatskom jeziku slijedi neslužbeni prijevod *Obrasca* koji trebaju upotrijebiti vjernici o kojima se govori u kan. 833, br. 5-8:

»1° Ja N. preuzimajući službu ... obećavam da ću uvijek i svojim riječima i svojim ponašanjem čuvati zajedništvo s Katoličkom crkvom.

2° Vršit ću veoma brižljivo i vjerno svoje obveze prema Crkvi, i općoj i partikularnoj, u kojoj sam, prema pravnim odredbama, pozvan vršiti svoje služenje.

3° U obavljanju svoje službe, koja mi je povjerena u ime Crkve, čuvat ću cjelovitim i vjerno prenositi i izlagati poklad vjere, izbjegavajući svaki nauk koji je tome protivan.

4° Slijedit ću i podupirati disciplinu zajedničku čitavoj Crkvi i obdržavati sve crkvene zakone, osobito one koji su sadržani u Zakoniku kanonskoga prava.

5° Kršćanskim poslušom prihvaćat ću ono što posvećeni pastiri kao vjerodostojni učitelji i navjestitelji vjere razlože ili kao poglavari Crkve odrede i vjerno ću pomagati dijecezanskim biskupima da se apostolska djelatnost, koja treba da se vrši u ime i po nalogu Crkve, obavlja u zajedništvu s istom Crkvom.

6° Tako mi pomogao Bog i Sveto Božje evanđelje, koje dodirujem svojim rukama.«

Na koncu Kongregacija za nauk vjere donosi različitosti 4. i 5. stavka obrasca prisege koje trebaju upotrijebiti poglavari u redovničkim ustanovama i kleričkim družbama apostolskoga života (kan. 833, 8°):

»4° Slijedit ću disciplinu zajedničku čitavoj Crkvi i nastojat ću obdržavati sve crkvene zakone, osobito one koji su sadržani u Zakoniku kanonskoga prava.

5° Kršćanskim poslušom prihvaćat ću ono što posvećeni pastiri kao vjerodostojni učitelji i navjestitelji vjere razlože ili kao poglavari Crkve odrede; s dijecezanskim ću se pak biskupima rado truditi da se apostolsko djelovanje koje se ima provoditi u ime i po nalogu Crkve, poštujući narav i svrhu svoje ustanove, odvija u zajedništvu te iste Crkve.«⁴³

Objavljuvanjem obrasca Kongregacija za nauk vjere nije precizirala koja je mjerodavna vlast za primanje prisege vjernosti. Budući da se prisegu treba držati »kao dopunu« ispovijesti vjere, jasno proizlazi da je mjerodavna vlast za primanje prisege vjernosti ona koja treba u smislu kan. 833, br. 5-8 primiti i ispovijest vjere.

⁴² Treba napomenuti da postoje službeno objavljeni prijevod obrasca *Prisege vjernosti* iz 1989. godine koji zahtijeva jezično uređivanje. Usp. *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 76 (1989.) 3, 70.

⁴³ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Professio fidei et Iusiurandum fidelitatis in suscipiendo officio nomine Ecclesiae exercendo* (25. XI. 1989.), u: AAS, 81 (1989.) 1, 106.

2. Usporedna veza kan. 833 s drugim kanonima ZKP-1983.

Kan. 833 ne može se zasebno promatrati unutar važećeg Zakonika, već ga zbog naravi pravne obveze treba promatrati u usporednoj vezi s više kanona, kao npr. kann. 380, 750-752, 1368, 1371, 2° koji su u direktnoj vezi s obvezom i posljedicama ispovijesti vjere.

U kan. 380 zakonodavac nalaže svim promaknutima u biskupstvo da prije kanonskog preuzimanja svoje službe učine ispovijest vjere i polože prisegu vjernosti Apostolskoj Stolici prema obrascu koji je odobrila ista Apostolska Stolica.

U kann. 750-752 zakonodavac čuva potpuno crkveno zajedništvo koje se očituje u zajedništvu ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvenoga upravljanja (usp. kan. 205).⁴⁴ Svi vjernici dužni su prionuti nauku učiteljstva na način koji je naznačen u kann. 750-754, tj. prema stupnju obvezatnosti: 1) »Božanskom i katoličkom vjerom treba vjerovati sve ono što je sadržano u pisanoj i predanoj riječi Božjoj, to jest u jednom pokladu vjere povjerenom Crkvi, i što istodobno kao od Boga objavljeno izlaže bilo svečano učiteljstvo Crkve bilo njezino redovito i opće učiteljstvo, što se dakako očituje zajedničkim prijanjem vjernika pod vodstvom svetog učiteljstva; svi su stoga dužni kloniti se bilo kojeg nauka koji je tome protivan« (kan. 750, § 1); 2) »Trebalo da se i čvrsto prigrli i drži sve i pojedinačno što konačno izlaže učiteljstvo Crkve s obzirom na nauk i ćudoređe, to jest što se traži da se isti poklad vjere sveto čuva i vjerno tumači; stoga se protivi nauku Katoličke crkve tko ta izlaganja, koja su neopozivo obvezatna, odbije« (kan. 750, § 2); 3) »Ne doduše pristanak vjere, ali barem vjernički posluš uma i volje treba da se iskazuje nauku koji o vjeri ili ćudoređu izriču bilo vrhovni svećenik bilo Biskupski zbor kad vrše vjerodostojno naučavanje iako ga ne namjeravaju proglasiti konačnim činom; neka dakle kršćani nastoje kloniti se svega što nije u skladu s tim naukom« (kan. 752); 4) »Biskupi koji su u zajedništvu s glavom i udovima Zbora, bilo kao pojedinci bilo sabrani na biskupskim konferencijama ili na krajevnim saborima, iako nisu nezabludivi u naučavanju, vjerodostojni su naučitelji i učitelji vjere za vjernike povjerene njihovoj brizi; uz to vjerodostojno naučavanje svojih biskupa vjernici su dužni prijanjati s vjerničkim poslušom duha« (kan. 753); 5) »Svi su vjernici obvezni držati se konstitucija i odluka koje donese zakonita crkvena vlast da bi predložila nauk ili osudila kriva mišljenja, a posebno onih koje izda rimski prvosvećenik ili Biskupski zbor« (kan. 754). Neposlušnost učiteljstvu za vjernika može značiti otpad od vjere, krivovjerje ili raskol. U tim su slučajevima predviđene različite kaznene mjere: 1) izopćenje *latae sententiae* (kan. 1364, § 1); 2) uklanja-

⁴⁴ Usp. i sljedeće kann. 209, § 1; 212, § 1; 218, 750, 752-753.

nje po samom pravu s bilo koje crkvene službe (kan. 194, § 2, 2°), 3) osobe su *nepravilne* za primanje i vršenje svetih redova (kan. 1041, 2°; 1044, § 1, 2°); 4) uskrata crkvenog sprovoda (kan. 1184, § 1, 1°).⁴⁵

U kaznenom pravu Katoličke crkve dva su kanona povezana s ispovijedanjem vjere: kan. 1368 i kan. 1371, br. 1-2.

U kan. 1368 zakonodavac određuje kažnjivo djelo krivokletstva pred crkvenim autoritetom i kaznenu mjeru za to kažnjivo djelo. Krivokletstvo (*periu-rium*) je lažna prisega (usp. kan. 1199, § 1). Krivokletstvo je svetogrđe, jer se kod njega zaziva božansko ime protiv istine. Krivokletnik zna da ono što tvrdi pod prisegom ne odgovara istini ili da obvezu koju prisegom prihvaća ne namjerava izvršiti. Budući da prisega može biti tvrdeća i obećavajuća, tj. prisegom se može potvrditi neka tvrdnja ili dati neko obećanje, krivokletstvo postoji kako kod onoga koji u tvrdećoj prisezi *svjesno* tvrdi krivo tako i kod onoga koji se u obećavajućoj prisezi ne namjerava obvezati. Neki autori misle da ne treba smatrati krivokletnikom onoga kojemu ne manjka iskrenost u trenutku prisege, ali kasnije ne održi obećanje dano pod prisegom.⁴⁶ U važećem Zakoniku⁴⁷ kan. 1368 obuhvaća bilo izvansudsko bilo sudsko krivokletstvo. Ipak se traži da se krivokletstvo ostvari pred crkvenim autoritetom (*coram ecclesiastica auctoritate*).⁴⁸ Predviđena kazna za krivokletstvo je *ferendae sententiae* obvezatna i neodređena: »Neka se kazni pravednom kaznom«. »Da bi se za to kažnjivo djelo moglo reći da je dovršeno, nužno je da ga netko opazi« (usp. kan. 1330).⁴⁹

U kan. 1371, br. 1-2 zakonodavac određuje trostruko kažnjivo djelo: a) kažnjivo djelo naučavanja osuđena nauka od rimskog prvosvećenika ili općeg sabora kao pogriješna, ne kao krivovjerna, b) kažnjivo djelo uporna odbijanja ili osporavanja nauka izrečena od vrhovnog svećenika i biskupskog zbora kad vrše vjerodostojno naučavanje, iako ga ne namjeravaju proglasiti konačnim činom u smislu kan. 750, § 2 i kan. 752;⁵⁰ c) kažnjivo djelo neposlušnosti Apo-

⁴⁵ Ako kažnjivo djelo otpada od vjere, krivovjera ili raskolništva počini klerik, onda se mogu nadodati okajničke kazne o kojima se govori u kan. 1336, § 1, br. 1-3 i još neke druge kazne, ne isključujući otpust iz kleričkoga staleža, kad god to traži dugotrajna tvrdokornost ili težina sablazni. Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004., 131.

⁴⁶ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 136.

⁴⁷ U ZKP-1917. krivokletstvo se odnosilo samo na izvansudsku prisegu. Usp. ZKP-1917., kan. 2323.

⁴⁸ Krivokletstvo počinjeno privatno ili pred građanskim autoritetom teški je grijeh, ali nije kažnjivo djelo u kanonsko-kaznenom smislu. Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 136.

⁴⁹ Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 137.

⁵⁰ U kan. 1371, 1° izričito se spominje kan. 752. Ispred njega treba dodati: »kan. 750, § 2«. Ta promjena teksta navedena kanona koja dodaje nauk koji izriču bilo vrhovni svećenik bilo Biskupski zbor, a koji nije nezabludiv (kan. 752), nauk nezabludivog učiteljstva,

stolskoj Stolici, ordinariju ili poglavaru, kad zakonito zapovijeda ili zabranjuje (usp. kan. 273).⁵¹ Predviđena kazna za navedeno kažnjivo djelo može biti kako popravna tako i okajnička: ona je *ferendae sententiae* obvezatna i neodređena: »Neka se kazni pravednom kaznom« (usp. kan. 1371).

3. Ispovijest vjere u ZKIC-1990.

U *Zakoniku kanona istočnih Crkava* (1990.) materija ispovijesti vjere nema zaseban naslov kao što ga ima u *Zakoniku kanonskog prava latinske Crkve* (kan. 833). Isto tako kan. 833 ZKP-1983. nema usporednu vezu u ZKIC-1990.

Reguliranje polaganja ispovijesti vjere u istočnim katoličkim Crkvama prepušteno je partikularnom pravu samosvojnih Crkava.⁵² U ZKIC-1990. pod različitim naslovima nalazimo pojedine kanone koji donose obvezu polaganja ispovijesti vjere za pojedine osobe npr. izabrani patrijarh (kan. 76, § 1), veliki nadbiskup poslije potvrde njegova izbora (kan. 153, § 3), kandidat prije ređenja za biskupa (kan. 187, § 2),⁵³ eparhijski upravitelj mora je položiti pred

ali koji se odnosi na naučavanja koja nisu formalno objavljena (kan. 750, § 2), bitno ne mijenja tradicionalnu normativu, koja je na jedinstveni način (*ad modum unius*) uvijek smatrala da su to kažnjiva djela protiv vrhovnog i vjerodostojnog učiteljstva, ali koje nije dogmatsko. Usp. RAZNI AUTORI, *Codice di diritto canonico commentato*, Quaderni di diritto ecclesiale (ur.), Milano, 2001., 1086; Marino MOSCONI, *Magistero autentico non infallibile e protezione penale*, Milano, 1996.; Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 141.

⁵¹ »Neposlušnost Apostolskoj Stolici, ordinariju ili poglavaru, kad zakonito zapovijeda ili zabranjuje (kan. 273). Riječ je o kaznenoj zapovijedi prema odredbi kan. 1319, koju može donijeti Apostolska Stolica, koja obuhvaća kako vrhovnog svećenika tako i ustanove Rimske kurije (kan. 361), ordinarije, prema odredbi kan. 134, § 1, bilo poglavare općenito koji mogu donositi kaznene zapovijedi, prema odredbi kan. 1319. Zapovijed se mora donijeti zakonito, to jest prema pravnoj odredbi, bilo što se tiče mjerodavnosti autoriteta koji je donosi, bilo granica i procedure. Bitni element navedenog trostrukog kažnjivog djela jest upornost krivca koji, opomenut od mjerodavne vlasti (prethodna je opomena uvijek nužna), ustraje u svom stavu, ne povlačeći svoje zablude i odbijajući da poslušati. Drugi bitni element je izvanjski karakter koji treba shvatiti u smislu kan. 1330, a to znači da netko mora opaziti tu izjavu i očitovanje što je neophodan uvjet da bi se mogla ostvariti prethodna opomena.« Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 141.

⁵² Usp. George NEDUNGATT, *A Guide to the Eastern Code*, 463.

⁵³ Npr. izabrani kandidat u arhijerejskoj liturgiji bizantskog obreda za vrijeme biskupskog posvećenja izgovara tri ispovijesti vjere: prvi simbol, Nicejsko-carigradsko vjerovanje, drugu ispovijest vjere i treću ispovijest vjere. »Prije nego što se pristupi liturgiji hirotonije, glavni biskup rukopolagatelj pita izabranika: *Kako vjeruješ?* Izabranik odgovora moleći prvu vjeroispovijed ili Nicejsko-carigradsko vjerovanje. Na druga dva pitanja: *Izjavi nam još iscrpnije kako ispovijedaš...?*, izabranik najprije ispovijeda vjeru u Presveto Trojstvo i o svojstvima triju božanskih osoba nedokučivoga Božanstva moleći drugu vjeroispovijed, a u trećoj vjeroispovijesti izlaže vjeru u utjelovljenje Sina Božjega te izjavljuje prihvaćanje božanskih predaja u nauk jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve«, KRIŽEVAČKA EPARHIJA, *Arhijerejska liturgija i biskupsko ređenje mons. Nikole Kekića, vladike križevačkoga*, Križevci, 2009., 10-11, 20-29.

patrijarhom (kan. 220, 4°), svi oni koji ulaze u potpuno zajedništvo s Katoličkom crkvom (kan. 897).

Obrazac Ispovijesti vjere koji se upotrebljava u istočnim katoličkim Crkvama vlastit je pojedinim tradicijama i redovito se nalazi u liturgijskim knjigama, obično u Pontifikalu (*Archieratikon, Pontificale*), a riječ je o obrascu koji se upotrebljava kod biskupskog posvećenja. Valja napomenuti da je Benedikt XIV. dana 26. lipnja 1755. godine propisao dokumentom *Alatae sunt* obrazac za istočne katoličke Crkve ali on nije standardni obrazac za sve samosvojne Crkve *sui iuris*.⁵⁴

4. Neka druga pravna sredstva za obranu cjelovitosti vjere

U kanonskome pravu zakonodavac osim ispovijesti vjere i prisege o vjernom vršenju crkvene službe predviđa i druga pravna sredstva za obranu cjelovitosti vjere: *nihil obstat*, *mandatum*, *missio canonica*, crkvena cenzura (*licentia, approbatio*), postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina.

1. *Nihil obstat* (*ništa ne priječi*). Kanonist L. Gerosa primjećuje da je stručni izraz *nihil obstat* bio objekt mnogih rasprava i polemika unutar postkoncilske katoličke teologije.⁵⁵ Izraz *nihil obstat* koristi se u kanonskom pravu u odnosu na zadaću poučavanja teoloških disciplina na crkvenim sveučilištima i fakultetima, crkvenim sveučilištima pri državnim fakultetima, institutima religijskih znanosti. Riječ je o jednostavnoj *negativnoj* izjavi kojom mjerodavna crkvena vlast potvrđuje da, prema odredbi važećeg kanonskog prava, ne postoji nikakav prigovor glede eventualne službe poučavanja određenog nastavnika u teološkim disciplinama. *Nihil obstat* može biti pridržan Svetoj Stolici ili mjesnom ordinariju, a u oba slučaja označava da »ništa ne priječi«. Prema međunarodnim ugovorima između Svete Stolice i pojedinih država *nihil obstat* ima pravno obvezujuću valjanost za mjerodavnu državnu vlast te je praktički izjednačeno s kanonskim poslanjem (*missio canonica*).⁵⁶ U međunarodnim ugovorima između Svete Stolice i Republike Hrvatske ne spominje se *nihil obstat* u kontekstu službe poučavanja nastavnika u teološkim disciplinama.⁵⁷

2. *Mandatum* (*nalog*). Nalog je novi stručni izraz kojim je Komisija za reviziju Zakonika zamijenila prethodni stručni izraz *missio canonica* u kan. 812, koji glasi: »Oni koji na visokim učilištima predaju bilo koji bogoslovni predmet

⁵⁴ Usp. George NEDUNGATT, *A Guide to the Eastern Code*, 463.

⁵⁵ Usp. Libero GEROSA, *Crkveno pravo*, 99.

⁵⁶ Usp. *Isto*.

⁵⁷ Valja primijetiti da se u hrvatskim okolnostima *nihil obstat* od ordinarija traži kao jedan od uvjeta natječaja za izbor ili reizbor u znanstveno i znanstveno-nastavno zvanje *klerika* na crkvenom fakultetu, ali ne i za laike.

trebaju imati nalog mjerodavne crkvene vlasti.⁵⁸ Potvrđujući odredbu kan. 229, § 3, zakonodavac u kan. 812 određuje da je za predavanje *bogoslovnih predmeta* (svetih znanosti) na katoličkim sveučilištima⁵⁹ i na visokim učilištima (crkvena sveučilišta i fakulteti, umjetnička akademija, veleučilište, visoka škola) prijeko potreban formalni *nalog* mjerodavne crkvene vlasti.⁶⁰ Svete znanosti su one koje su tradicionalno i aktualno kvalificirane kao takve (*ratione materiae*).⁶¹ Svete znanosti praktično mogu biti nađene u redu predavanja rimskih ateneja, pojedinih katoličkih sveučilišta, crkvenih fakulteta i bogoslovnih fakulteta pri državnim sveučilištima. Kan. 812 i kan. 229, § 3 izričito govore o *nalogu* (*mandatum*), a ne o *kanonskom poslanju* (*missio canonica*). Ispravna upotreba tih termina i pojmova bila je predmetom ozbiljnih diskusija u procesu kodifikacije Zakonika.⁶² Prema odredbi apostolske konstitucije *Sapientia christiana* svi oni koji poučavaju u disciplinama koje se odnose na vjeru i moral, nakon što polože Ispovijest vjere, moraju primiti *missio canonica* od velikog kancelara ili njegova delegata, jer oni ne poučavaju vlastitim autoritetom, već snagom naloga primljena od Crkve, a svi drugi nastavnici moraju primiti *venia docendi* od velikog kancelara ili njegova delegata.⁶³ L. Gerosa smatra da je *nalog* novi kanonski institut ili pravno sredstvo za zaštitu crkvene zajednice nešto više od jednostavnoga *nihil obstat*, ali se u isto vrijeme također ne može smatrati istinskom *missio canonica*, jer je *missio canonica* propisala Apostolska konstitucija *Sapientia christiana* samo za nastavnike teoloških disciplina na crkvenim sveučilištima ili fakultetima.⁶⁴ Uostalom, zahtijevati da svi nastavnici teoloških disciplina pri bilo kojoj vrsti visokog učilišta moraju poučavati u ime mjerodavne crkvene vlasti, a ne u vlastitoj odgovornosti, bila bi povreda slobode

⁵⁸ O smislu zamjene termina usp. *Communicationes*, 15 (1983.), 105.

⁵⁹ Npr. na katoličkim sveučilištima nastavnici bogoslovnih predmeta, osim znanstvene i pedagoške sposobnosti, trebaju se odlikovati i cjelovitošću nauka i čestitošću života. Apostolska konstitucija *Ex Corde Ecclesiae* potiče na osobit način katoličke teologe da budu svjesni da ispunjavaju mandat primljen od Crkve, budu vjerni učiteljstvu Crkve kao vjerodostojnom tumaču Svetoga pisma i predaje. Usp. IVAN PAVAO II., *Constitutio apostolica Ex Corde Ecclesiae de universitatibus catholicis* (15. VIII. 1990.), art. 4, § 1-3, u: AAS, 82 (1990.) 13, 1475-1509. Ako bi nedostajale kvalitete koje se prema pravnim odredbama zahtijevaju za nastavnika bogoslovnih predmeta, mora ga se ukloniti sa službe (kan. 810, § 1), obdržavajući način postupanja koji je određen statutom.

⁶⁰ Usp. *Communicationes*, 15 (1983.), 104-105.

⁶¹ Npr. Sveto pismo, patristika, moralna teologija, dogmatska teologija, fundamentalna teologija, crkvena povijest, liturgija, kanonsko pravo, pastoralna teologija itd.

⁶² Usp. Eugenio ZANETTI, *I laici nel munus docendi della Chiesa*, u: RAZNI AUTORI, *I laici della ministerialità della Chiesa*, Milano, 2000., 213.

⁶³ Usp. IVAN PAVAO II., *Constitutio apostolica Sapientia christiana de studiorum Universitatibus et facultatibus ecclesiasticis* (29. IV. 1979.), art. 27, § 1, u: AAS, 71 (1979.) 7, 469-489.

⁶⁴ Usp. Libero GEROSA, *Crkveno pravo*, 100.

koju priznaje kan. 218 kao njihovo pravo.⁶⁵ Ostavimo li po strani nedovoljnu terminološku jasnoću i koherentnost kanonske normative na tome području, ipak se može ustvrditi da *nalog* nije ništa drugo nego prethodna potvrda za poučavanje kojom se ne daje nikakvo određeno pravo nastavniku o kojemu se radi, nego se pozitivno i javno potvrđuju dvije stvari: »kao prvo, da je nastavnik u zajedništvu s Katoličkom crkvom te da, dakle, poučava kao katolik; i drugo, da je nauk koji izlaže taj nastavnik u skladu s crkvenim učiteljstvom.«⁶⁶

3. *Missio canonica* (kanonsko poslanje, kanonski mandat). Stručni izraz *kanonsko poslanje* nema jednoznačan smisao. U koncilskim dokumentima (usp. AA 24) koristi se kako bi naznačio način kojim hijerarhija povjerava *vjernicima laicima* određene zadaće koje su, po svojoj naravi, više vezane uz službu pastira.⁶⁷ U ZKP-1983. zakonodavac više ne upućuje na njega. U kanonskoj se tradiciji tim izrazom naznačuju razni oblici sudjelovanja na poslanju crkvene hijerarhije. Valja naglasiti da se u odredbama međunarodnog prava, u ugovorima Svete Stolice i pojedinih država isti se izraz koristi za označavanje načina suradnje između crkvene i državne vlasti u primanju učitelja, nastavnika i profesora u raznim školama i visokim katoličkim ustanovama.⁶⁸ Tako npr. na temelju *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture* »katolički vjeronauk predaju kvalificirani vjeroučitelji« (čl. 3, st. 1). Ti vjeroučitelji ili nastavnici vjeronauka moraju zadovoljiti odgovarajuće odredbe Republike Hrvatske o učiteljima i nastavnicima, a njihovu prikladnost za održavanje predavanja određuje mjerodavna crkvena vlast. Naime, svaki vjeroučitelj mora imati ispravu o kanonskom poslanju (*missio canonica*) koju izdaje dijecezanski biskup (čl. 3, st. 2). On izdanu ispravu može opozvati ako za to postoji kanonski razlog. U tom slučaju dotična osoba gubi pravo na predavanje katoličkog vjeronauka. Kanonski se mandat može izdati na određeno ili neodređeno vrijeme. Da bi se olakšao položaj vjeroučitelja te da bi vjeroučitelji uživali prava i obveze povezane sa sigurnošću radnoga mjesta, biskup može izdati ispravu o kanonskom mandatu koja vrijedi do mogućega opoziva. Takva je praksa uvedena u Republici Hrvatskoj, pa je shodno praksi

⁶⁵ ZKP-1983., kan. 218: »Oni koji se bave svetim znanostima uživaju pravu slobodu istraživanja i razboritog iznošenja svojeg mišljenja u onom u čemu su stručnjaci, čuvajući dužno poštovanje prema crkvenom učiteljstvu«.

⁶⁶ O definiciji *naloga* vidi: Francisco Javier URRUTIA, *Mandato di insegnare discipline teologiche*, u: NDDC, 662; Gianfranco GHIRLANDA, *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Roma, 2006., 456-457; Libero GEROSA, *Crkveno pravo*, 100.

⁶⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laikâ* (18. XI. 1965.), br. 24, u: *Dokumenti*, Zagreb, 72008. (dalje: AA); Francisco Javier URRUTIA, *Mandato di insegnare discipline teologiche*, 662.

⁶⁸ Usp. Libero GEROSA, *Crkveno pravo*, 100.

u *Provedbeni ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama* ušla odredba da kanonski mandat vrijedi dok ga dijecezanski biskup ne opozove (čl. 5, st. 3).⁶⁹ U svakom slučaju stručni izraz *kanonsko poslanje* upotrebljava se u raznim oblicima, uz različite pravne posljedice, kojima mjerodavna crkvena vlast povjerava vjerniku vršenje određene službe u ime hijerarhijske vlasti i uz njezinu punu odgovornost.

4. *Crkvena cenzura (licentia, approbatio)*. Bitna je dužnost crkvenih pastira ne samo širiti istinu vjere i unapređivati cjelovitost ćudoređa, nego i propisno štititi njezine sadržaje i vrijednosti. S obzirom na to pastiri imaju trostruku dužnost i pravo (usp. kan. 823, § 1): 1) paziti da se pisanjem ili upotrebom sredstava društvenog priopćivanja ne bi nanosila šteta vjeri ili ćudoređu vjernika; 2) zahtijevati da se spisi koje izdaju vjernici a tiču se vjere i ćudoređa podlože njihovu sudu;⁷⁰ 3) odbaciti spise koji štete pravoj vjeri i ćudoređu. Zakonodavac u kan. 823, § 2 određuje *osobe* kojima pripada pravo i dužnost bdijenja, prethodnog suda i eventualne osude, o kojima se govori u kan. 823, § 1. To su: 1) biskupi kao pojedinci i sabrani na krajevnim saborima ili na biskupskim konferencijama, s obzirom na vjernike koji su povjereni njihovoj brizi; 2) vrhovna crkvena vlast, s obzirom na sav Božji narod.

Poznato je da je ubrzo nakon završetka Drugog vatikanskog koncila 14. lipnja 1966. Kongregacija za nauk vjere ukinula *indeks* zabranjenih knjiga⁷¹, a 19. ožujka 1975. ista Kongregacija izdaje dekret *Ecclesiae pastorum*⁷², kojim preuređuje čitavu materiju o *cenzeni* knjiga. Ovaj dekret čini temeljni izvor kann. 822-832 o dopuštenju da se objavljuju knjige i drugi spisi koji se odnose na vjeru i ćudoređe vjernika katolika. Zakonodavac u kan. 824, § 1 razlikuje *dopuštenja (licentia)* i *odobrenja (approbatio)* izdavanja knjiga. O dopuštenju se govori

⁶⁹ Usp. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, čl. 3, 7, u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Zagreb, 2001., 220.

⁷⁰ Imajući u vidu kan. 827, § 3, koji upotrebljava riječ »preporučuje se« (*commendatur*), čini se da treba reći da taj sud ili prethodna cenzura nije propisana po općem pravu za sve spise koji se tiču vjere i ćudoređa, ali je prepušteno diskreciji pastira, koji je mogu nametnuti posebnim zakonom ili odlukom (krajevno pravo: biskupijsko, pokrajinsko ili nacionalno). Nalog može dati dijecezanski biskup i nekoj određenoj osobi, ako to savjetuju posebni razlozi. U slučaju da prethodni sud nije obvezatan, vjernici ga i spontano mogu tražiti, u skladu s kan. 827, § 3, da bi svojim spisima dali sigurnost pravovjerja.

⁷¹ Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Notificatio*, u: AAS, 58 (1966.) 6, 445. Ubrzo potom Kongregacija izbacuje kan. 1399 CIC-a iz 1917. o zabranjenim knjigama iz kanonskog prava kao i s njim povezane cenzure. Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum*, u: AAS, 58 (1966.) 16, 1186.

⁷² Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum de Ecclesiae pastorum vigilantia circa libros*, u: AAS, 67 (1975.) 4, 281-284.

u kann. 825, § 2; 826, § 3; 827, § 4; 828; 830, § 3, a o odobrenju u kann. 825, § 1; 827, §§ 1-2. *Dopuštenje* ovlašćuje objavljivanje nekog spisa (*imprimatur*), uz izričitu izjavu da u njemu nema nikakve zablude protiv vjere ili ćudoređa (*nihil obstat* – ništa ne priječi). Naprotiv, *odobrenje* je nešto više od običnog *imprimatur*: ono donosi i procjenu, premda samo općenito, djela i njegovu pozitivnu vrijednost. U kanonskom pravu pravni instituti *licentia* i *approbatio* po svojoj su naravi vrlo različiti od staroga *prohibitio*⁷³ i također imaju različite pravne posljedice. Prema odredbama važećeg Zakonika zakonodavac zahtijeva *odobrenje* za objavljivanje izvornog teksta Svetoga pisma, bogoslužnih knjiga, zbirki molitava i katekizama. Bez *odobrenja* teološke knjige ne smiju biti niti korištene kao priručnici ili tekstovi za poučavanje (kan. 827, § 2), niti mogu biti izložene, prodavane ili darivane u crkvama i u molitvenim prostorima (kan. 827, § 4). U svim ostalim slučajevima *dopuštenje* je dovoljno, a prethodna crkvena cenzura je samo preporučena (kan. 827, § 3).⁷⁴

Crkvena cenzura (*licentia, approbatio*) kao posebni pravni institut, mora se primjenjivati uvijek u punome poštovanju dostojanstva i prava svih vjernika (npr. usp. kann. 219, 212 § 3, 218). U kanonskom pravu pored navedenih oblika crkvene cenzure postoje i *određeni postupci* koji idu za time da zaštite objektivno ostvarenje i očuvanje crkvene zajednice. Radi se o takozvanim posebnim upravnim postupcima Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina.

5. *Postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina*. Dana 30. kolovoza 1997. godine Kongregacija za nauk vjere objavila je novi *Pravilnik za ispitivanje doktrina*.⁷⁵ Na Pravilniku stoji datum 29. lipnja 1997., na svetkovinu sv. Petra i Pavla apostola, a odobrio ga je u »specifičnom obliku« rimski prvosvećenik Ivan Pavao II. na audijenciji odobrenoj kardinalu prefektu Josephu Ratzingeru 30. svibnja 1997. godine. Pravilnik se može ispravno razumjeti u kontekstu razvoja kroz koji je Kongregacija za nauk vjere prošla tijekom posljednjih trideset godina i iskustava koja je kroz to vrijeme stekla. Pravilnik, nadalje, treba čitati u vezi

⁷³ Usp. ZKP-1917., kann. 1395-1405.

⁷⁴ Važnost tih odredaba iz Zakonika potvrđena je *Instrukcijom* Kongregacije za nauk vjere, od 30. ožujka 1992., koja je pojasnila okvire primjene. Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Istruzione circa alcuni aspetti dell'uso degli strumenti di comunicazione sociale nella promozione della dottrina della fede (30. III. 1992.), u: *Enchiridion Vaticanum*, 13, 865-876. Što se tiče komentarom instrukcije vidi: Peter KRÄMER, Kirche und Bücherzensur. Zu einer neuen Instruktion der Kongregation für die Glaubenslehre, u: *Theologie und Glaube*, 83 (1993.) 1, 72-80.

⁷⁵ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEL, Agendi ratio in doctrinarum examine, u: AAS, 89 (1997.) 11, 830-835. Pravilnik je objavljen na latinskom i talijanskom jeziku u *L'Osservatore Romano*, 30. kolovoza 1997., 5. Prije tog Pravilnika na snazi su bile norme od 15. siječnja 1971. Usp. SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEL, Nova Agendi ratio in doctrinarum examine (15. I. 1971.), u: AAS, 63 (1971.) 3, 234-236.

sa ZKP-1983. i ZKIC-1990. te apostolskom konstitucijom o Rimskoj kuriji *Pastor bonus* i *vlastitim pravom* Kongregacije za nauk vjere.⁷⁶

Da bi se očuvala istinitost vjere i cjelovitost ćudoređa Kongregacija za nauk vjere brine se da vjera ili ćudoređe ne bi trpjeli štetu zbog bilo kako raširenih zabluda. Zato Kongregacija za nauk vjere prema odredbi čl. 51 apostolske konstitucije *Pastor bonus*: 1. ima dužnost zahtijevati da se knjige i drugi spisi koje vjernici namjeravaju objaviti, a tiču se vjere i ćudoređa, podlože pret hodnom ispitivanju mjerodavne vlasti: 2. ispituje spise i mišljenja koja izgledaju protivni i opasni za vjeru te ih, ako se utvrdi da su protivni nauku Crkve, pošto pruži prigodu njihovu piscu da u potpunosti protumači svoje mišljenje, na vrijeme odbaci, nakon što prije toga obavijesti ordinarija kojeg se to tiče, te primijeni, ako bude prikladno, odgovarajući lijek; 3. brine se, napokon, da ne izostane prikladno pobijanje krivih i opasnih nauka koji su možda rašireni u kršćanskom narodu.

Novi Pravilnik ima ukupno 29 članaka. Za razliku od *Ratio agendi* iz 1971. godine on započinje dvama temeljnim člancima kojima se utvrđuje zadaća Kongregacije za nauk vjere i odnos Kongregacije s biskupima (čl. 1) i biskupskim konferencijama (čl. 2). Tekst Pravilnika podijeljen je na pet dijelova sljedećih naslova:⁷⁷ I. Preliminarno ispitivanje (čl. 3), II. Službeno ispitivanje (čl. 4-7), III. Ispitivanje po redovnom postupku (čl. 8-22), IV. Ispitivanje po hitnom postupku (čl. 23-27), V. Mjere (čl. 28-29). Kao što se logički iz slijeda može jasno razabrati, predviđena je preliminarna faza u kojoj se donosi odluka o tome je li potrebno provesti službeno ispitivanje. Studijom komisija utvrđuje je li nužno hitno ispitivanje ili se ono može provesti po redovnom postupku. Zaključno se utvrđuje je li potrebno donošenje disciplinskih ili kaznenih mjera. Neki se autori⁷⁸ slažu da su bitne tri značajke novog Pravilnika: 1) uključivanje biskupa i mjerodavnog ordinarija u postupak, 2) jamstva mogućnosti obrane autora, 3) poštivanje odredaba općeg i vlastitog prava u postupanjima. Pravilnik je plod

⁷⁶ Usp. Velasio De PAOLIS, Considerazioni canonistiche, u: *L'Osservatore Romano*, 30. kolovoza 1997., 5-6.

⁷⁷ I. Praevium examen; II. Studium Officio commissum; III. Examen ordinaria forma peragendum; IV. Examen forma urgenti peragendum; V. Sanctiones.

⁷⁸ Usp. Velasio De PAOLIS, Considerazioni canonistiche, 6; Georges COTTIER, Prospettive teologiche, u: *L'Osservatore Romano*, 30. kolovoza 1997., 5; Georg GÄNSWEIN, La procedura della Congregazione per la dottrina della fede per l'esame delle dottrine, u: RAZNI AUTORI, *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, Milano, 1999., 363-374; Angelo Giuseppe ÜRRU, *La funzione di insegnare della Chiesa nella legislazione attuale*, 207-209; Lucija BABIĆ, Postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrinâ, u: RAZNI AUTORI, *Posebni sudski postupci i postupanja*, Josip Šalković (ur.), Zagreb, 2010., 299-319. Kanonistica L. Babić u svojem članku kao dodatak donosi prijevod Pravilnika na hrvatskom jeziku.

velikih i valjanih napora da se usklade neprikosnoveni zahtjevi zaštite i promicanja vjere s poštovanjem prava vjernika. Pravilnik je u tom smislu poziv svakom teologu čiji su spisi sporni da se u potpunosti pridruži služenju istini.

Zaključak

Kanonsko pravo, kao pravo Božjeg naroda, na temelju duge kanonske tradicije pripremiolo je niz pravnih sredstava (pravne institute) kojima jamči bilo cjelovito prenošenje istine bilo slobodno prianjanje uz nju. Jedno od važnih pravnih sredstava u zaštiti zajedništva vjere i života jest Ispovijest vjere (kan. 833). Riječ je o Ispovijesti vjere koju kanonsko pravo Crkve nameće samo onima koji su pozvani na određene službe ili dostojanstva prije preuzimanja službe ili prihvaćanja promaknuća. Ispovijest vjere nastaje njezinim izricanjem po obrasca koji je odobrila Sveta Stolica, a obrazac sadrži *Nicejsko-carigradski simbol uz neke dodatke* koji se odnose na odredbe sadržane u kann. 750 i 752. Ispovijest vjere nije neka formalnost potrebna zbog obvezivanja onoga tko ju izriče na vjerno vršenje svoje službe. Naprotiv, ona predstavlja duboku i javnu obvezu poslušnosti Kristu i obvezu prianjanja uz temeljne istine vjere koja se traži u ponekim okolnostima života za određene kategorije osoba. Zakonodavac u kan. 833. nameće isповijest vjere svim onim vjernicima koji vrše važnu crkvenu službu u crkvenoj zajednici, tj. obvezu javnoga ispovijedanja vjere Katoličke crkve. Ta obveza pravno obvezuje pojedinoga vjernika o kojemu se radi te se stoga ne može izvršiti preko nekoga zastupnika. Određene osobe vjernika navedene npr. u kan. 833, br. 5-8. imaju obvezu polaganja i Prisega vjernosti kod vršenja crkvenih službi, koju treba shvatiti kao nadopunu Ispovijesti vjere. Narav prisega o vjernom vršenju crkvene službe jednostavno osnažuje ono što je za vjernika već obveza uključena u preuzimanje te određene crkvene službe.

U kanonskom pravu zakonodavac osim isповijesti vjere i prisega o vjernom vršenju crkvene službe predviđa i neka druga pravna sredstva za obranu cjelovitosti vjere kao npr. *nihil obstat*, *mandatum*, *missio canonica*, crkvena cenzura (*licentia*, *approbatio*), postupak Kongregacije za nauk vjere u ispitivanju doktrina. Zakonodavac tako štiti crkvenu zajednicu različitim pravnim sredstvima koja idu od jednostavne ili javne isповijesti vjere do najsloženijih kanonskih postupaka, a osobito do postupaka oko *status personarum* koji su najtipičniji jer nastoje definirati ili razjasniti stvarno mjesto nekog vjernika unutar crkvene zajednice.

Summary

THE PROFESSION OF FAITH (CAN. 833) – LEGAL PROTECTION OF THE ECCLESIASTIC COMMUNITY

Josip ŠALKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
josip.salkovic@gmail.com

The author comments on Can. 833 of the 1983 Code of Canon Law, in which the legislator imposes the obligation of the »Profession of faith« for all the faithful who are called to exercise an office or dignity in the name of the Church prior to taking over that office or accepting the promotion. The profession of faith is made according to a formula approved by the Apostolic See. The formula contains the Nicene-Constantinopolitan Creed with certain supplements that relate to the provisions contained in Can. 750 and 752. The profession of faith expresses a deep and public obligation of obedience to Christ and the obligation of loyalty to the fundamental truths of faith that are required in certain circumstances of life for certain categories of the faithful. Can. 833 defines the obligation of professing the faith for those faithful who exercise an office in the ecclesiastic community, i.e. the obligation of publicly professing the faith of the Catholic Church. That obligation legally binds an individual faithful and as such cannot be conducted by a delegate. In addition to the profession of faith when taking office, certain faithful are required to take an oath of fidelity to faithfully exercise an office in the name of the Church (cf. Can. 833, Nos. 5-8). In addition to commenting on Can. 833, the author compares Can. 833 with other canons of the Code of Canon Law of the Latin Church and considers the obligation of professing the faith in the Eastern Rite Code of Canon Law. In conclusion, on the basis of a long Canon tradition, the author briefly notes a series of other legal means by means of which the legislator protects the community of the faithful and guarantees either the complete transmission of the truth of faith (the deposit of faith), or the free adherence to the truth of faith of the Catholic Church, such as: 1) nihil obstat (»nothing stands in the way«); 2) mandatum (order); 3) missio canonica (canon mission); 4) ecclesiastic censorship: licentia (permission), approbatio (approval); 5) the procedure of the Congregation for the Doctrine of the Faith to examine doctrines.

Key words: 1983 Code of Canon Law, Church magisterium, Profession of faith, oath of fidelity, formula for the profession of faith, formula for the oath of fidelity, legal means for the protection of the completeness of faith.